

УДК 001.8:373.5.015.3:355.233

Бесарабчук Геннадій Володимирович,
заслужений тренер України з
пауерліфтингу,
керівник навчально-методичного центру
забезпечення якості освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
Кам'янець-Подільський, Україна.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2733-7944>
[email: besarabchuk@kpnpu.edu.ua](mailto:besarabchuk@kpnpu.edu.ua)

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ УЧНІВ ЛІЦЕЇВ З ПОСИЛЕНОЮ ВІЙСЬКОВО- ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ТА МЕХАНІЗМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. В статті розглянуті результати дослідження стану управління психолого-педагогічною підготовкою сучасних учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою і механізми його удосконалення. Запропоновано та проаналізовано актуальні управлінські підходи, зміст і форми організації навчально-виховної роботи військово-педагогічного колективу з ліцеїстами для розвитку їхніх творчих здібностей, ініціативності, самостійності, національної самосвідомості, патріотизму та готовності до служби в Збройних Силах України. В дослідженні розкрито механізми реалізації різноманітних клубних проєктів, що сприяють формуванню у ліцеїстів готовності до служби в армії на основі діяльності учнівського самоврядування.

Зроблений аналіз методичних особливостей організації і проведення позаурочної виховної роботи з військовими ліцеїстами показав потребу у пошуку та створенні нових інноваційних підходів як у фізичній культурі так і у виховній роботі ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою загалом. В результаті цієї співпраці стало можливим створення в ліцеї клубів та реалізація різноманітних проєктів, що сприяють формуванню у ліцеїстів готовності до служби в армії на основі учнівського самоврядування. Серед них: «Клуб юних миротворців»; «Прометей»; «Солдати правопорядку»; «Відео студія»; «Євроклуб» тощо. Проводиться видання власної газети «Ліцеїст». В навчальному закладі створено Парламент ліцею як найвищий виконавчий орган учнівського самоврядування, робота якого спрямована на розвиток ініціативи, дисципліни, громадянської гідності вихованців ліцею у відповідності до задоволення їх потреб та інтересів. В його структуру входять ліцеїсти, представники взводів, що організовують роботу таких департаментів як:

департамент навчання; дисциплінарний департамент; департамент спорту; департамент культури; господарчий департамент; департамент преси.

Ключові слова: *ліцеїст, посилена військово-фізична підготовка, управління психолого-педагогічною підготовкою, готовність до служби в армії, військовий ліцей, військово-педагогічний колектив.*

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. В сучасних складних умовах геополітичного життя України, в ході боротьби за територіальну цілісність й суверенітет, одним зі стратегічних завдань є інтеграція всіх виховних сил суспільства з метою всебічного розвитку підростаючого покоління, становлення його психологічного, фізичного і морального здоров'я, здатності адаптуватися до динамічних соціокультурних, економічних, політичних обставин і готовності виконати один із найважливіших обов'язків людини – служби в Збройних Силах України.

Військові ліцеї і ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, як заклади загальної середньої освіти, на основі військово-професійної орієнтації, розкриття вимог до професії офіцера та належного управління психолого-педагогічною і посиленою військово-фізичною підготовкою, мають забезпечувати формування у ліцеїстів високих моральних та волевих якостей, дисциплінованості, любові і готовності до військової служби; здійснювати підготовку фізично здорових, спроможних переносити труднощі військової служби ліцеїстів, виховуючи в них морально-психологічні та фізичні якості, котрі необхідні для військової служби. Ліцей має створює сприятливі умови для самовираження особистості ліцеїстів у різних видах діяльності, розкриття у них позитивних природних нахилів, здібностей та обдарованості.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення та аналіз результатів наукових досліджень Н. Аксьонова, М. Антропова, В. Артеменка, А. Борисовського, І. Глазунової, В. Ковальського, О. Комарова, В. Микитюка, Л. Чернишова, В. Чудного та інших вчених засвідчують, що формування готовності учнів до військової служби розпочинається в період вивчення ними в загальноосвітній школі допризовної підготовки; В. Алфімової, І. Берестецької, В. Боброва, М. Босенка, В. Борисової, Г. Волика, Т. Гнітецької, Г. Хмельницької та інших вказують, що більш цілеспрямована психолого-педагогічна підготовка юнаків до військової служби відбувається у військових ліцеях та в системі підготовки військових кадрів вищої кваліфікації. У своїх наукових дослідженнях В. Кравченко показує, що методологічні засади управління базуються на теоретичних концепціях різних вчених, зокрема: питання управління загальною середньою освітою досліджувала Г. Єльнікова, процеси управління освітнім середовищем досліджував О. Ярулов, питання програмно-цільового управління досліджував Ю. Конаржевський, особливості компетентного управління досліджували В. Маслов, Т. Шамова, рефлексивне управління досліджував В. Лазарєв та інші [2, с. 259–269].

У колективному науковому дослідженні Л. Калініна, І. Лікарчука, В. Мелешко, І. Осадчого, В. Савельєва, К. Самойлика, М. Топузова та інших наголошується на тому, що важливою умовою підвищення активності учасників освітнього процесу є формування творчого педагогічного колективу, діяльність

якого забезпечувалася на основі діагностики психологічної готовності педагогів до здійснення інноваційної діяльності. На цій основі пропонується розробити структуру науково-методичної роботи, яка б дозволила активізувати творчу роботу усіх структурних підрозділів, кожного педагога, створити творчі групи для проектування психолого-педагогічної підготовки, її змісту, розроблення методик, технологій та засобів [5, с. 146–147].

В контексті нашого дослідження цікавими є результати наукових пошуків Я. Катюк [1, с. 17–20], в яких наголошується на важливій ролі у вихованні учнів ліцеїв з посиленою військовою підготовкою саме офіцерів-вихователів, їх психолого-педагогічної компетентності, адже на ці посади шляхом ретельного відбору призначаються люди з досвідом армійської служби і вмінням працювати з дітьми. Максимум сил і знань офіцерський склад ліцею віддає справі плекання майбутніх керівних кадрів Збройних сил України, вихованню їхнього патріотизму і розвитку національної самосвідомості. Процес зростання учнів ліцеїв з посиленою військовою підготовкою, як майбутніх військових професіоналів, значною мірою детермінований якісною психолого-педагогічною підготовкою офіцера-вихователя. Виникає необхідність розвитку психолого-педагогічної культури як складової їхнього професійного розвитку. Успішність управління виховним процесом офіцерів-вихователів ліцеїв з посиленою військовою підготовкою значною мірою залежить від їхньої психолого-педагогічної підготовки, від рівня сформованості у них психологічної готовності до управління виховним процесом дитячого колективу.

Зважаючи на актуальність наукової проблематики, що піднята в контексті нашого дослідження, є необхідність проведення наукового дослідження стану управління психолого-педагогічною підготовкою сучасних учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою і розкриття механізмів його удосконалення.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є аналіз та обговорення стану управління психолого-педагогічною підготовкою ліцеїстів в умовах діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та механізмів його удосконалення. Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі *завдання*: виявити сучасний стан розробленості проблеми управління процесом посиленої військово-фізичної підготовки учнів у військових ліцеях; дослідити сучасний стан розробленості проблеми стану управління психолого-педагогічною підготовкою учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою та механізми його удосконалення; розкрити психолого-педагогічну підготовку як цілісну педагогічну складову управління процесом посиленої військово-фізичної підготовки ліцеїстів й формування їх готовності до служби в Збройних Силах України; провести аналіз методичних особливостей організації і проведення позаурочної виховної роботи з військовими ліцеїстами для пошуку та створення нових інноваційних підходів у фізичній культурі та у виховній роботі ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою; розкрити можливості створення спільно з учнівським

самоврядуванням різноманітних проектів та клубів в ліцеї, їх діяльність та реалізацію, що сприятиме формуванню у ліцеїстів готовності до служби в армії.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Важливого значення в нашому дослідженні набуває проблема управління психолого-педагогічною підготовкою ліцеїстів в умовах діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та механізмів його удосконалення. Освітній процес, психолого-педагогічна підготовка учнів у військовому і ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою побудовані як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості ліцеїста шляхом формування та застосування його компетентностей. Це передбачає тісну співпрацю військово-педагогічного колективу із колективом ліцеїстів, що, у свою чергу, вимагає від кожного із працівників ліцею наявності відповідного рівня психолого-педагогічної компетентності.

Теоретичними основами дослідження стали праці провідних представників наукових напрямів, проблематика яких корелює такі питання:

– *проблеми підготовки спеціалістів у військовій педагогіці* (О. Барабанщикова, В. Зоня, Л. Кандибовича, Є. Літвіновського, В. Маслова та інших) [1, с. 17–20];

– *педагогічних аспектів діяльності військових кадрів* (О. Аксьонова, А. Зельницького, Я. Катюк, В. Кричевського, В. Моїсєєва, Г. П'янковського, М. Руденка та інших) [1, с. 17–20];

– *концептуальні засади наукової проблематики щодо особливостей підготовки юнаків до служби в Збройних Силах України та її проведення в сучасних умовах* (В. Дем'янишина, І. Ільницького, А. Окопного, С. Пахарєва, С. Федоренка та інших);

– *різновидів готовності юнаків до військової служби* (В. Третьякова, М. Томчука, В. Івашковського, В. Фарфоровського, С. Кубіцького, Г. Костюка, В. Шадрикова та інших);

– *питання психології управління в контексті засвоєння знань та формування розумових умінь* (П. Гальперіна, В. Ляудіса, Н. Тализіної та інших).

Обґрунтування методології дослідження управління психолого-педагогічною підготовкою ліцеїстів в умовах діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та механізмів його удосконалення ґрунтувалось на аналізі наукової літератури.

Відтак, можна стверджувати, що проблема проведення психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів залежить від успішності управління позаурочною виховною роботою офіцерами-вихователями в ліцеях з посиленою військовою підготовкою, яка значною мірою залежність від їхньої психолого-педагогічної підготовленості, від рівня сформованості у них психологічної готовності до управління виховним процесом дитячого колективу. Вирішення завдань активізації психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів стає можливим за допомогою нових форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, пропаганди здорового способу життя та оздоровлення засобами фізичної культури та спорту, через організацію рухової активності та формування

позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, залучення до регулярних занять фізичною культурою, прагнення до фізичного вдосконалення, виховання загальнолюдських моральних якостей, що стає психолого-педагогічною основою у формуванні їх готовності до служби в армії.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових, спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез, порівняння, класифікація, систематизація – для визначення наукових підходів, принципів, понятійно-категоріального апарату дослідження, вивчення стану управління психолого-педагогічною підготовкою ліцеїстів в умовах діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та механізмів його удосконалення; моделювання – з метою розробки моделі управління процесом посиленої військово-фізичної підготовки учнів у військовому ліцеї та формування їх готовності до служби в Збройних Силах України; діагностичні, праксиметричні, педагогічний експеримент, статистичні методи, які забезпечили можливість досліджувати проблему системно, у комплексі провідних взаємозв'язків та взаємозалежностей для визначення складових і змісту управління процесом психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів в умовах діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та формування готовності учнів до служби в Збройних Силах України.

З'ясовано, що під психолого-педагогічною підготовкою учнів військових ліцеїв і ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою розуміється процес формування системи психологічних характеристик ліцеїстів з точки зору психолого-педагогічних вимог військового ліцею, високого рівня їх загальної ерудиції в умовах психолого-педагогічного впливу військово-педагогічного колективу, з включенням параметрів їх психічного життя, знань, вмінь і навичок, необхідних для сприятливих соціально-психологічних умов навчання і розвитку та адаптації до нового середовища навчального закладу.

Дослідження проводилося з учнями 10–11 класів на базі Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою, Хмельницької області; Шепетівського НВК № 3 у складі «Загальноосвітня школа I–III ступенів імені Н. Рибачка та ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою», Хмельницької області.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Аналіз змісту нормативного документу «Статут ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою» дав можливість перевірити наявність в переліку головних завдань його діяльності завдань психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів. Так, серед завдань діяльності закладу є такі завдання:

– виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй;

- формування і розвиток соціально зрілої, творчої особистості з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості, особистості, підготовленої до професійного самовизначення;
- виховання у ліцеїстів поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина;
- виховання у ліцеїстів високих моральних якостей, дисциплінованості, любові до військової служби та професії офіцера на основі військово-професійної орієнтації;
- розвиток особистості ліцеїста, його здібностей і обдарувань, наукового світогляду;
- підготовка фізично здорових, вольових осіб, спроможних переносити труднощі військової служби;
- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я ліцеїстів тощо [4, с. 2].

Освітній процес у ліцеї, як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості ліцеїста шляхом формування та застосування його компетентностей, базується на тісній співпраці військово-педагогічного колективу із колективом ліцеїстів, що, у свою чергу, вимагає від кожного із працівників ліцею наявності відповідного рівня психолого-педагогічної компетентності [1, с. 17–20]. У своїх дослідженнях Я. Катюк наголошує на існуванні низки проблем, з якими стикаються, зокрема, офіцери-вихователі у своїй роботі, а саме: проблема адаптації дітей до нового навчального закладу, пристосування до нового режиму, конфлікти між учителями та ліцеїстами та між ліцеїстами, мотивація до навчання, проблема згуртованості дитячого колективу, норми і правила поведінки ліцеїстів, девіантна поведінка, надмірне спілкування в соціальних мережах (обмежування такого спілкування – також проблема), неусвідомлення відповідальності за власні вчинки і соціальна адаптація дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-переселенців та інше. Власне, психолого-педагогічну підготовку офіцери-вихователі визначають як високий рівень загальної ерудиції, уміння використовувати форми та методи психолого-педагогічного впливу на вихованців, наявність педагогічних навичок і якостей психолога, уміння підбирати індивідуальний підхід до виховання кожного ліцеїста, знання щодо адаптації ліцеїста до нового середовища, знання про розвиток і функціонування психічної діяльності дитини [1, с. 17–20].

Зважаючи також на специфічність контингенту ліцеїстів, їх фахову спрямованість та спеціалізований відбір для навчання в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, ми звернули увагу на ліцеїста-старшокласника, як на найбільш вразливого представника молодого покоління, що знаходиться на етапі самовизначення в соціумі. Це стосується як навчальної діяльності, спілкування з однолітками та військово-педагогічним колективом закладу, визначенням свого місця й значення в суспільстві, так і позаурочної виховної

діяльності. В свою чергу, психолого-педагогічні процеси вимагають від організму ліцеїста максимального ефективного прояву діяльності всіх систем та їх співпраці.

Аналіз методичних особливостей у проведенні психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів в умовах позаурочної виховної роботи виявив потребу в пошуку та створенні нових інноваційних підходів як у фізкультурно-спортивній зокрема, так і у виховній роботі ліцею загалом. Продовжуючи власні дослідження, співпраця із Кам'янець-Подільський ліцеєм з посиленою військово-фізичною підготовкою відобразилася у роботі над створенням у закладі для ліцеїстів клубів, спортивних секцій, проведенні олімпіад з фізичної культури та реалізацією інших різноманітних проектів, що сприяють формуванню у ліцеїстів готовності до служби в армії на основі співпраці з учнівським самоврядуванням. Серед них: «Клуб юних миротворців»; «Прометей»; «Юні солдати правопорядку»; євроклуб «Галактика» тощо. В ліцеї проводилося видання власної газети «Ліцеїст». В навчальному закладі функціонує Парламент ліцею, який є найвищим виконавчим органом учнівського самоврядування, робота якого спрямована на розвиток ініціативи, дисципліни, громадянської гідності вихованців ліцею у відповідності до задоволення їх потреб та інтересів. До його складу входять ліцеїсти, представники класів (взводів), що організують роботу таких департаментів як: департамент навчання; дисциплінарний департамент; департамент спорту; департамент культури; господарчий департамент; департамент преси [3].

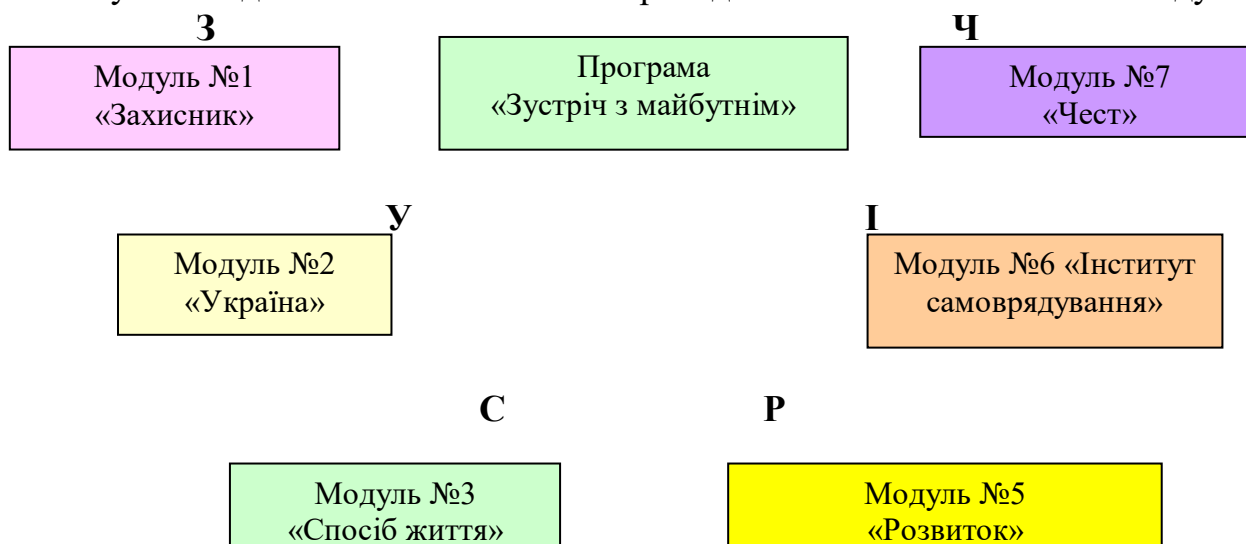
Цікавим прикладом виховної роботи в ліцеї є регулярне проведення спільних заходів із різними громадськими організаціями, серед яких Кам'янець-Подільська дитяча громадська організація «Клуб юних миротворців», основною метою діяльності якої є захист соціальних, вікових, національно-культурних інтересів дітей; становлення юного миротворця як патріота своєї Вітчизни; пропаганда здорового способу життя, моральних, духовних та сімейних цінностей. Організація сприяє становленню молоді як людини демократичного світогляду, яка дотримується громадських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу. В активі «Клубу юних миротворців» співпраця з ветеранами Великої Вітчизняної війни, воїнами-учасниками АТО, впровадження волонтерського руху серед дітей під гаслом «Ніхто не забутий, ніщо не забуто», організація пошукової роботи, співпраця з волонтерами інших країн, організація екскурсій та зустрічей. Щорічно проводяться літні дитячі оздоровчі табори та злети юних миротворців.

В ході наукового дослідження перед нами та колективом ліцею стояло завдання активізації психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів через їх фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність, за допомогою пропаганди здорового способу життя та оздоровлення засобами фізичної культури та спорту, через формування у ліцеїстів потреби в руховій активності та позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, залучення до регулярних занять фізкультурою, прагнення до фізичного вдосконалення, виховання загальнолюдських моральних якостей, що стало психолого-педагогічною основою у формуванні їх готовності до служби в армії.

В рамках роботи учнівського самоврядування в ліцеї було реалізовано проект «Ліцей – школа фізичного розвитку та гарту». Одним із важливих аспектів реалізації проекту є дотримання ліцеїстами режиму дня, активне проведення заходів науково-методичної, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи вчителями фізичного виховання, керівниками спортивних секцій та спорторгів взводів ліцею, формування здорового способу життя через призму традиційних та інноваційних форм і методів роботи та проведення оздоровчо-профілактичних заходів, усвідомлення кожним членом колективу ліцею необхідності збереження здоров'я як основної цінності людського життя, озброєння вихованців, педагогів та працівників ліцею знаннями, вміннями і навичками для прийняття рішення на користь здоров'я. Реалізація проекту відбувалася комплексно.

Особливу увагу нами було приділено роботі Центру фізичного гарту «Олімп», структурного підрозділу Парламенту ліцею, який координує спортивно-масову та фізкультурно-оздоровчу роботу вчителів фізичного виховання, керівників спортивних секцій та спорторгів взводів. Метою діяльності центру є формування фізично вольових та психологічних якостей у ліцеїстів, стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя та виховання інтересу і звички до занять фізичними вправами.

Як ми вже зазначали, вагоме місце в реалізації поставлених завдань з формування в учнів ліцею готовності до служби в армії в позаурочний час посідала модульно-цільова програма «Зустріч з майбутнім», до якої ми вносили свої доповнення відповідно до проблеми нашого дослідження. Мета цієї програми полягала в створенні умов для формування у ліцеїстів морально-психологічних і фізичних якостей, необхідних для успішної служби в армії. Поряд із завданнями формування у ліцеїстів національної свідомості, поваги до національної символіки – Державного Герба, Прапора, Гімну України; наповнення виховного простору культурно-історичними надбаннями українського народу, бойовими традиціями визвольної боротьби, визначили й такі, як: виховання у ліцеїстів фізичних якостей, необхідних для подальшого навчання у вищих навчальних закладах МО України та служби в армії, формування свідомої мотивації до здорового способу життя й фізичного загартування. Реалізація програми «Зустріч з майбутнім» здійснювалася шляхом впровадження взаємопов'язаних модулів:

Т

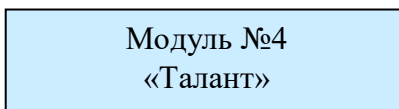

Рис. 1. Схема модульно-цільової програми «Зустріч з майбутнім»

Перший модуль програми називався «Захисник». Його зміст спрямовувався на забезпечення моральної психологічно-педагогічної і практичної підготовки ліцеїстів до виконання конституційного обов'язку – захисту Батьківщини та служби у Збройних Силах України; формування почуття патріотизму, любові до свого народу, відданості Вітчизні; виховання ініціативності, самостійності в ухваленні рішень, хоробрості, стійкості, мужності, готовності до подвигу, самопожертви в ім'я Батьківщини; орієнтації учнів на організацію шефської допомоги ветеранам війни; надання допомоги ліцеїстам у виборі майбутньої професії офіцера Збройних Сил України.

Другий модуль «Україна» – спрямовувався на формування творчого, активного громадянина, здатного розв'язувати завдання, які сприяли б його громадянському самовизначенню. Це досягалось, зокрема, завдяки формуванню в учнів національної свідомості і людської гідності, любові до Батьківщини; сприяння встановленню активної позиції ліцеїста щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні; виховання поваги до Конституції та державних символів українського народу; утвердження в свідомості ліцеїстів потреби досконалого знання державної мови, постійної турботи про піднесення її престижу та функціонування в усіх сферах суспільного життя.

На формування в учнів свідомої мотивації на здоровий спосіб життя та фізичне загартування, виховання потреби в регулярних заняттях фізичною культурою і спортом, дотримання розпорядку дня; проведення оздоровчо-профілактичної роботи; сприяння оволодінню учнями ліцею необхідними знаннями, вміннями і навичками для прийняття рішень на користь здоров'я спрямовувався третій модуль – «Спосіб життя».

Модуль «Талант» мав меті сприяти розвитку творчого потенціалу кожного ліцеїста, формуванню різнобічних потреб самореалізації в різних видах діяльності, зокрема в тих, що пов'язані з фізичною культурою.

Для готовності до служби в армії важливе значення має вміння учня здійснювати самодіагностику фізичного, психічного, інтелектуального та соціального розвитку, а також уміння здійснювати корекційно-розвивальну та відновлювальну діяльність. На формування таких умінь орієнтувався модуль «Розвиток».

Модуль «Честь» мав на меті сформувати в ліцеїстів необхідні для служби в армії ціннісні орієнтації, риси характеру та вольові якості (дотримання традицій і законів лицарської честі і звитяги; вироблення потреби поводитися відповідно до моральних норм офіцера Збройних Сил України та кодексу честі ліцеїста; почуття колективізму, свідомої дисципліни).

Формуванню в учнів активної життєвої позиції, лідерських якостей, відповідальності за доручену справу, за колектив, за все, що відбувається навколо, принциповості як уміння критикувати, належним чином сприймати критику, давати об'єктивну оцінку своїм вчинкам та вчинкам товаришів, самостійності – готовності до ухвалення рішень й доведення їх до логічного завершення, ініціативності – вміння вносити в будь-яку справу свої зусилля, думки та пропозиції сприяв модуль «Інститут самоврядування».

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

1. На основі теоретичного аналізу проблеми дослідження та узагальнення його результатів встановлено результати дослідження стану управління психолого-педагогічною підготовкою сучасних учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою і розкрито механізми його удосконалення. Запропоновано та проаналізовано актуальні управлінські підходи, зміст і форми організації навчально-виховної роботи військово-педагогічного колективу з ліцеїстами для розвитку їхніх творчих здібностей, ініціативності, самостійності, національної самосвідомості, патріотизму та готовності до служби в Збройних Силах України.

2. Актуалізовано проблему успішності управління виховним процесом офіцерів-вихователів ліцеїв з посиленою військовою підготовкою, яка значною мірою залежність від їхньої психолого-педагогічної підготовки, від рівня сформованості у них психологічної готовності до управління виховним процесом дитячого колективу.

3. Аналіз методичних особливостей проведення психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів в умовах позаурочної виховної роботи показав потребу у пошуку та створенні нових інноваційних підходів як у фізичній культурі, так і у виховній роботі ліцею загалом.

4. В ході наукового дослідження було вирішено завдання активізації психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів за допомогою нових форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, за допомогою заходів з пропаганди здорового способу життя та оздоровлення засобами фізичної культури та спорту, через організацію рухової активності та формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, залучення до регулярних занять фізичною культурою, прагнення до фізичного вдосконалення, виховання загальнолюдських моральних якостей, що стало психолого-педагогічною основою у формуванні їх готовності до служби в армії.

5. В дослідженні розкрито механізми реалізації різноманітних клубних проєктів, що сприяють формуванню у ліцеїстів готовності до служби в армії на основі діяльності учнівського самоврядування.

6. Таким чином, використання нових ефективних управлінських психолого-педагогічних механізмів і підходів у рамках роботи з учнівським самоврядуванням, клубної системи роботи, показали свою дієвість та ефективність, удосконаливши процес посиленої військово-фізичної підготовки ліцеїстів.

Перспективи подальших досліджень. У подальших наукових дослідженнях передбачається розробка нового та вдосконалення існуючого управлінського, програмного та навчально-методичного забезпечення психолого-педагогічної підготовки ліцеїстів у військових ліцеях і ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Я.Л. Катюк «Особливості психолого-педагогічної підготовки офіцерів-вихователів у системі післядипломної освіти». *Науковий журнал ScienceRise. Спецвипуск «Педагогічна освіта»*. № 6/5(11). с. 17–20. 2015.
- [2] В.В. Кравченко «Систематизація теоретико-методологічних засад управління шкільною освітою». *Науковий вісник Академії муніципального управління. Збірник наукових праць, серія «Управління»*. Вип. 4. с. 259–269. 2011.
- [3] Освітня програма Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області. [Електронний ресурс]. Доступно : http://kpml.com.ua/attachments/article/216/osvitnya_prohrama.pdf.
- [4] Статут Комунального загальноосвітнього навчального закладу «Одеський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою». [Електронний ресурс]. Доступно : <http://odvl.at.ua/index/0-2>.
- [5] *Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми*, Л. Калініна, В. Мелешко, І. Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов; Л. Калініної, Ред. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2018, с. 146–147.

STUDY OF THE STATE OF MANAGEMENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PREPARATION OF LECTURE LEADERS WITH MILITARY AND PHYSICAL TRAINING IMPROVED AND MECHANISMS OF ITS IMPROVEMENT

Hennadii Besarabchuk,
 Honored Coach of Ukraine
 on Powerlifting, Head of
 Educational and Methodical Center
 for Quality Assurance
 in Education Kamianets-Podilskyi
 Ivan Ohiienko National University,
 Kamianets-Podilskyi, Ukraine
 ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2733-7944>
[email: besarabchuk@kpnu.edu.ua](mailto:besarabchuk@kpnu.edu.ua)

Abstract. The article deals with the results of the study of the state of management of psychological and pedagogical preparation of modern students of lyceums with enhanced military-physical training and mechanisms for its improvement. The actual managerial approaches, the content and forms of organization of educational

work of the military-pedagogical staff with lyceum students for the development of their creative abilities, initiative, independence, national identity, patriotism and readiness for service in the Armed Forces of Ukraine are proposed and analyzed. The study reveals the mechanisms for the implementation of various club projects that promote the formation of readiness for service at the lyceum in the army on the basis of student self-government activities.

The analysis of the methodical features of the organization and conduct of extra-curricular educational work with military lyceum students has shown the need for the search and creation of new innovative approaches both in physical culture and in the educational work of the lyceum with increased military-physical preparation in general. As a result of this cooperation, it was possible to create clubs in the Lyceum and to implement various projects that contribute to the formation of student readiness for service in the army on the basis of student self-government. Among them: "Club of young peacemakers"; "Prometheus"; "Soldiers of the law and order"; "Video studio"; "Euroclub", etc. A publication of its own newspaper "Lyceum" is held. In the educational institution, the Parliament of the Lyceum was created as the highest executive body of students' self-government, whose work is aimed at developing the initiative, discipline, and civic dignity of pupils of the Lyceum in accordance with their needs and interests. Its structure includes lyceums, representatives of platoons, organizing the work of such departments as: Department of training; disciplinary department; Department of Sports; department of culture; economic department; press department.

Key words: lyceum, intensified military-physical preparation, management of psychological and pedagogical preparation, readiness for service in the army, military lyceum, military-pedagogical collective.

ИССЛЕДОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ ЛИЦЕЯ С УСИЛЕННОЙ ВОЕННО-ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКОЙ И МЕХАНИЗМЫ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Бесарабчук Геннадий Владимирович,
заслуженный тренер Украины по пауэрлифтингу,
руководитель учебно-методического центра
обеспечения качества образования
Каменец-Подольского национального
университета имени Ивана Огиенко,
г. Каменец-Подольский, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2733-7944>
[email: besarabchuk@kpnu.edu.ua](mailto:besarabchuk@kpnu.edu.ua)

Аннотация. В статье рассмотрены результаты исследования состояния управления психолого-педагогической подготовкой современных учеников лицеев с усиленной военно-физической подготовкой и механизмы его усовершенствования. Предложены и проанализированы актуальные управленческие подходы, содержание и формы организации учебно-

воспитательной работы военно-педагогического коллектива с лицеистами для развития их творческих способностей, инициативности, самостоятельности, национального самосознания, патриотизма и готовности к службе в Вооруженных Силах Украины. В исследовании раскрыты механизмы реализации различных клубных проектов, способствующих формированию у лицеистов готовности к службе в армии на основе деятельности ученического самоуправления.

Сделанный анализ методических особенностей организации и проведения внеурочной воспитательной работы с военными лицеистами показал потребность в поиске и создании новых инновационных подходов как в физической культуре, так и в воспитательной работе лица с усиленной военно-физической подготовкой в целом. В результате этого сотрудничества стало возможным создание в лицее клубов и реализация различных проектов, способствующих формированию у лицеистов готовности к службе в армии на основе ученического самоуправления. Среди них: «Клуб юных миротворцев»; «Прометей»; «Солдаты правопорядка»; «Видео студия»; «Евроклуб» и другие. Проводится издание собственной газеты «Лицеист». В учебном заведении созданы Парламент лица как высший исполнительный орган ученического самоуправления, работа которого направлена на развитие инициативы, дисциплины, гражданского достоинства воспитанников лица в соответствии с удовлетворения их потребностей и интересов. В его структуру входят лицеисты, представители взводов, которые организуют работу таких департаментов как: департамент обучения; дисциплинарный департамент; департамент спорта; департамент культуры; хозяйственный департамент; департамент прессы.

Ключевые слова: лицеист, усиленная военно-физическая подготовка, управление психолого-педагогической подготовкой, готовность к службе в армии, военный лицей, военно-педагогический коллектив.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ia.L. Katiuk «Osoblyvosti psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky ofitseriv-vykhovateliv u systemi pisliadyplomnoi osvity». Naukovyi zhurnal ScienceRise. Spetsvyпуск «Pedahohichna osvita». № 6/5(11). s. 17–20. 2015.
- [2] V.V. Kravchenko «Systematyzatsiia teoretyko-metodolohichnykh zasad upravlinnia shkilnoiu osvitoiu». Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Zbirnyk naukovykh prats, seriia «Upravlinnia». Vyp. 4. s. 259–269. 2011.
- [3] Osvitnia prohrama Kamianets-Podilskoho litseiu z posylenoiu viiskovo-fizychnoiu pidhotovkoiu Khmelnytskoi oblasti. [Elektronnyi resurs]. Dostupno : http://kpml.com.ua/attachments/article/216/osvitnya_prohrama.pdf.
- [4] Statut Komunalnoho zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu «Odeskyi litsei z posylenoiu viiskovo-fizychnoiu pidhotovkoiu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno : <http://odvl.at.ua/index/0-2>.
- [5] Upravlinnia zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy yak aktyvnymy systemamy: modeli ta mekhanizmy, L. Kalinina, V. Meleshko, I. Osadchyi, L.

Parashchenko, M. Topuzov; L. Kalininoi, Red. Kyiv, Ukraina: Pedagogichna dumka, 2018, s. 146–147.

Матеріали подано в авторській редакції